

Veštačka inteligencija: Digitalni kompas za roditelje

Vodič za razumevanje, bezbednost i podršku deci u digitalnom dobu.

Zasnovano na publikaciji Centra za obrazovne politike i UNICEF-a.
Inicijativa "Premošćavanje digitalnog jaza i jačanje digitalne bezbednosti".

Dok vi čitate ovo, vaše dete možda već “razgovara” sa veštačkom inteligencijom.

Did You Know?

Facebook

4 godine do 100 miliona korisnika

ChatGPT

2 meseca do 100 miliona korisnika

VI više nije naučna fantastika. Ona je u džepu vašeg deteta. Pomaže oko domaćeg, ulepšava fotografije, pa čak i daje ljubavne savete.

Tehnologija se menja brže nego ikad. Cilj nije zabrana, već navigacija.

Mapiranje terena: Šta je zapravo VI?

VI (Veštačka inteligencija)

Softver koji simulira ljudsku inteligenciju: učenje, rešavanje problema, tumačenje informacija.

GenVI (Generativna VI)

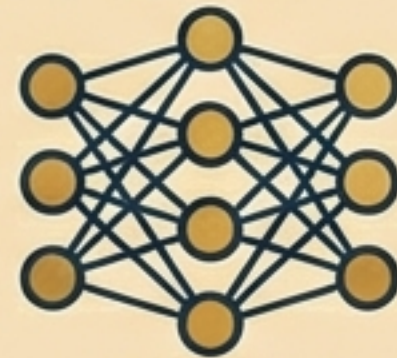

Nova vrsta koja **STVARA** originalan sadržaj (tekst, slike, kod) na osnovu upita.

Kako uči?

Veliki podaci

Duboko učenje

Predviđanje i stvaranje

Gde sve danas srećemo veštačku inteligenciju?

Web pretraga (Google)

Analiza ponašanja
za tačnije rezultate.

Prepoznavanje lica lica & Filteri

Face ID, TikTok efekti.

Glasovni asistenti (Siri/Alexa)

Razumevanje govora.

Preporuke (Netflix/YouTube)

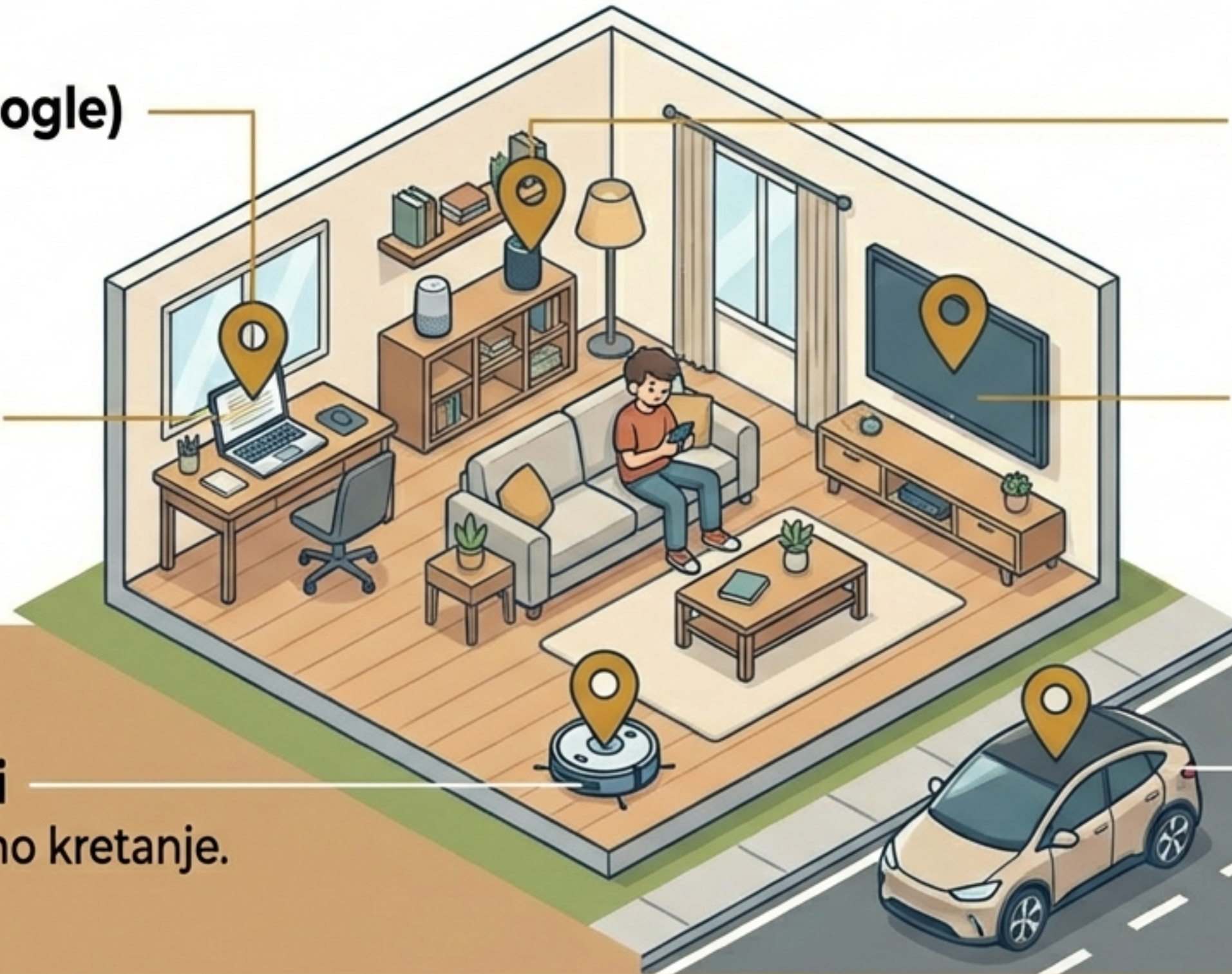
Algoritmi biraju šta
gledati sledeće.

Roboti

Autonomno kretanje.

Autonomna vozila

Pametni automobili.

Tehnologija se menja brže nego ikad. Cilj nije zabrana, već navigacija.

Alati u njihovim džepovima (Popularni GenVI)

Tekst & Znanje

- **ChatGPT** (OpenAI)
- **Gemini** (Google)
- **Claude** (Anthropic)
- **Copilot** (Microsoft)

Kreativnost (Slike)

- **Midjourney**
- **DALL-E**

Društveni & Chat

- **My AI** (Snapchat)
- **Character.ai** (Virtuelni prijatelji)

Istraživanje & Pomoć

- **Perplexity AI**
- **WolframAlpha**
(Matematika)

Muzika & Audio

- **Suno AI**
- **Udio**
- **ElevenLabs** (Glas)

Video & Animacija

- **Sora** (OpenAI)
- **Pika**
- **Runway**

Uzrasna Ograničenja: Većina alata zahteva 13+ godina (uz saglasnost roditelja) ili 18+. Provera uzrasta je često slaba, pa deca lako krše ova pravila.

Sever (North): Obrazovne prilike i podrška

Inter seadline: Dobar sluga, ali zao gospodar.

- **1. Personalizovano učenje:** Objašnjenja prilagođena nivou znanja deteta.
- **2. Dostupnost:** Pomoć deci koja nemaju pristup privatnim časovima.
- **3. Kreativnost:** Brainstorming ideja za sastave ili projekte.
- **4. Rutina:** Organizacija vremena i planiranje obaveza.

Zapad (West): Kognitivni rizici i dezinformacije

Halucinacije

AI samouvereno iznosi neistine (pogrešni datumi, nepostojeći izvori).

Pristrasnost (Bias)

Modeli reflektuju stereotipe i predrasude sa interneta.

Kognitivna atrofija

Preterano oslanjanje smanjuje kritičko mišljanje. Traženje rešenja umesto objašnjenja.

Plagijat

Pitanje akademske čestitosti i originalnosti.

Zapad (West): Bezbednost i emocije

Privatnost

Alati prikupljaju podatke. Nikada ne deliti: ime, adresu, slike ili ime škole.

Predatori

Mogu koristiti AI da oponašaju vršnjake ili analiziraju podatke radi manipulacije.

Deepfakes (Laži duboke)

Kreiranje lažnog kompromitujućeg sadržaja za vršnjačko nasilje.

AI Prijatelji (AI Companions)

Rizik od socijalne izolacije i nezdrave emocionalne vezanosti za botove (npr. Character.ai).

Jug (South): Izgradnja pismenosti

AI pismenost

AI predviđa sledeću reč na osnovu verovatnoće. Nema svest ni osećanja.

Pismenost o podacima

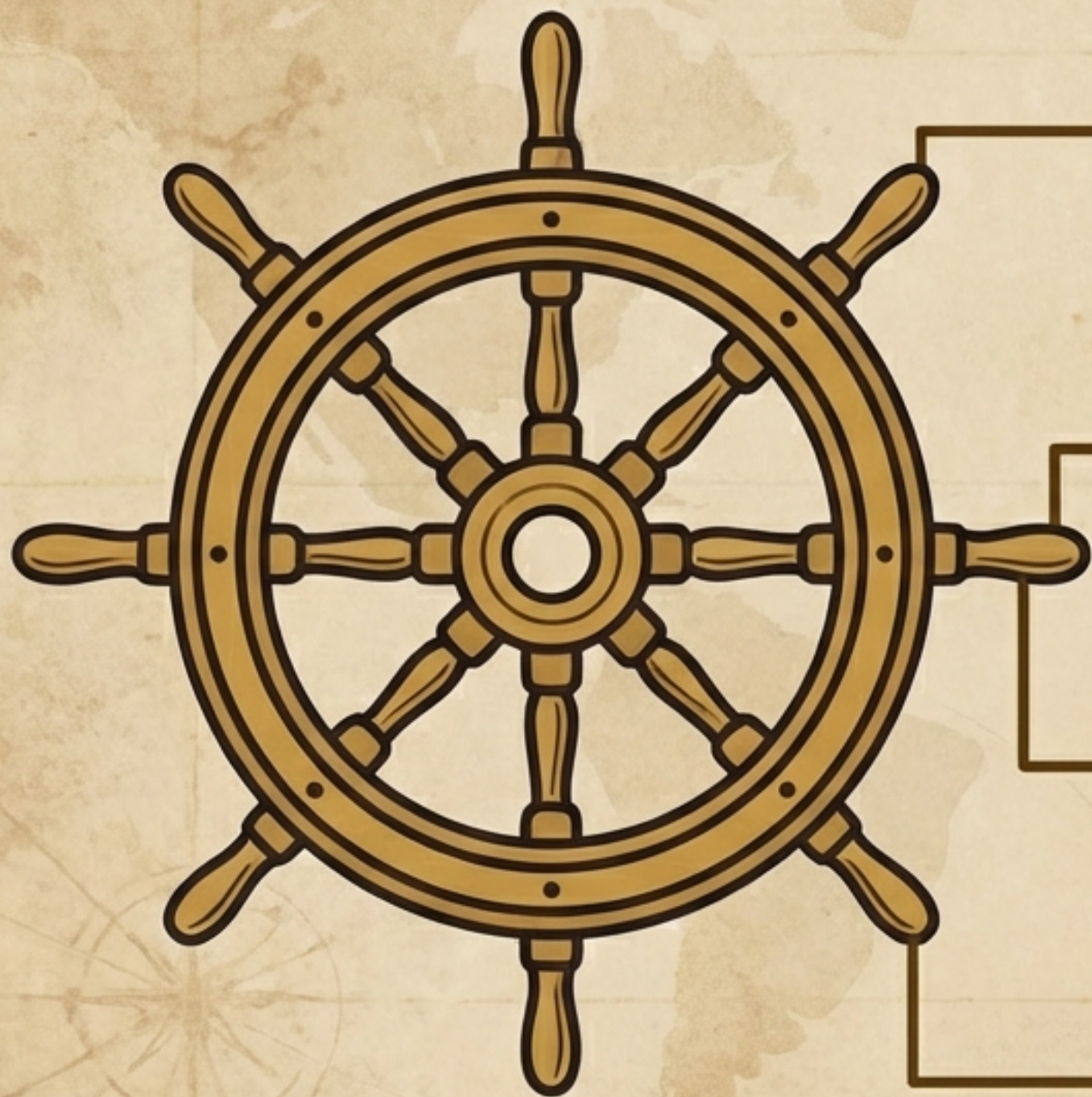
Razumevanje da se naši podaci koriste za "treniranje" ovih modela.

Algoritamska pismenost

Svest da AI nije neutralna. Ona oblikuje naša mišljenja.

Cilj: Naučite dete da preispituje mašinu, a ne samo da je koristi.

Preuzimanje kormila: Kako roditelji mogu pomoći?

Budite prisutni

Ne morate biti IT stručnjak, morate biti roditelj koji razgovara.

Istražujte zajedno

Neka vam dete pokaže kako koristi alate.
“Pokaži mi kako ovo radi.”

Inženjering upita

Kvalitet odgovora zavisi od kvaliteta pitanja.
Precizno pitanje = bolji odgovor.

Provera činjenica

Pravilo: Sve što **AI** napiše mora se proveriti iz drugog izvora.

Pokretači razgovora (Šta pitati?)

Da li znaš kako ovaj čet-bot 'uči' i odakle mu podaci?

Šta misliš, da li je ovaj odgovor tačan?
Kako možemo da proverimo?

Da li te **nešto plaši ili brine** u vezi sa veštačkom inteligencijom?

Koje podatke nikada ne smemo deliti sa botom?

Zajednička plovidba: Aktivnost 1 (STEM)

Podrška u učenju matematike, fizike ili hemije.

PRE (Pogrešan pristup)

Reši mi ovaj zadatak.

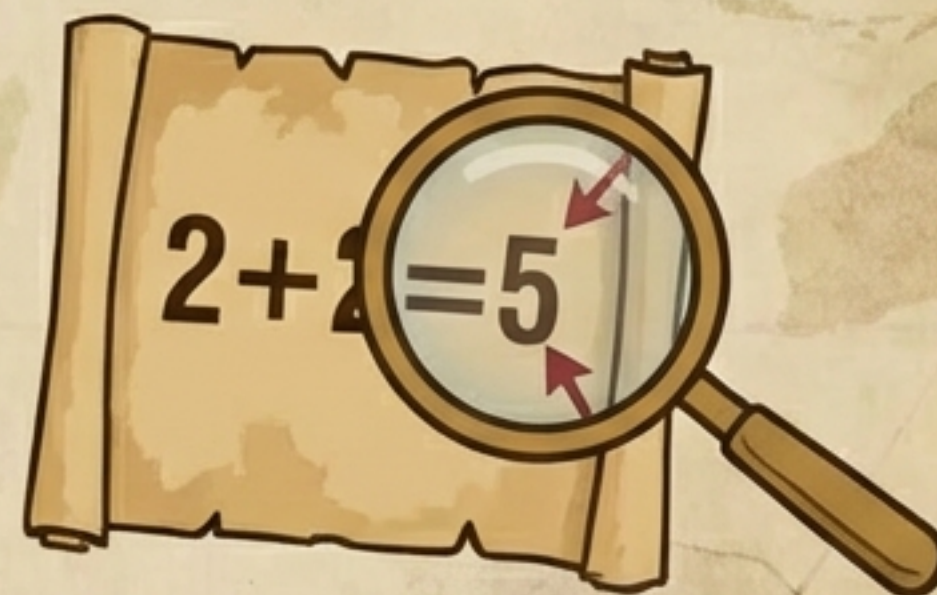
POSLE (Bolji pristup)

- Objasni mi postupak rešavanja korak po korak.
- Objasni mi ovaj koncept kao da imam 10 godina.

Detektivska igra

Tražite od AI da namerno pogreši u zadatku, a dete treba da pronađe grešku.

Zajednička plovidba: Aktivnost 2 (Jezik i kreativnost)

Učenje jezika i pisanje.

Ko-autori:

Dete napiše uvod, AI nastavi, dete završi.

Debata:

Tražite argumente ZA i PROTIV teme da vidite pristrasnost.

Lektura:

“Pronađi gramatičke greške u mom sastavu i objasni ih.”

Ne dozvolite da AI piše školske sastave umesto deteta (Plagijat).

Kompas pojmovi: Jedan pojam – Jedan savet

LLMs (Veliki jezički modeli)
Mogu da greše.

Uvek verifikuj info.

Deepfakes

Izgleda stvarno, a nije.

Razvijajte medijsku pismenost.

Ciljano oglašavanje

Prati vaše korake.

Vaši klikovi oblikuju vaš digitalni svet.

Enkripcija

Zaključavanje podataka.

Koristite jake lozinke.

Sigurna luka: Resursi i kontakti

19833

Nacionalni kontakt centar za bezbednost dece na internetu.

Platforma “Čuvam te”

Nacionalna platforma za prevenciju nasilja.

Budite roditelj kojeg veštačka inteligencija ne može da zameni. Budite prisutni.